

Veřejné akce jako divadelní představení

Petr Krčál, Vladimír Naxera¹

Tento text byl zpracován v rámci projektu *Reprezentace „národa“ a „státu“ v diskurzu slovenských státních institucí* (kód SGS-2010-062), financovaného v rámci studentské grantové soutěže Západočeské univerzity v Plzni.

Abstract: *Public Events as Theatrical Performance.*

In the following article we will utilize dramaturgical analysis to analyse two selected state-organized public events in Slovakia. We contend that public events serve political elites as a tool to manifest their superiority and perform sovereignty, legitimate social hierarchy by constructing an ideological “false consciousness”, and produce social cohesion and solidarity by invoking culturally significant symbols. As the objects of our analysis we selected the commemoration of the Slovak national uprising and the ceremonial unveiling of the sculptures of St. Constantine and Methodius. Both of these events can be defined as celebrations of the Slovak state as well as of the Slovak nation.

Key words: *Communal celebration, Dramaturgical analysis, Public events, Robert Fico, Slovak national uprising, St. Constantine and Methodius.*

Úvod

Již v době antického Říma sloužily veřejné (zejména politické) události jako jeden z důležitých nástrojů, kterými vládnoucí elity demonstrovaly a posilovaly svoji moc. Tyto události sloužily k opěvování úspěchů vládnoucích, k manifestaci jejich superiority a k utvrzení veřejnosti v tom názoru, že právě současné elity (potažmo současný režim) konají plně v souladu s míněním veřejnosti a pro její obecné blaho. Prostřednictvím veřejných akcí tedy Římané demonstrovali a upevňovali vztahy nadřízenosti a podřízenosti v rámci společnosti, konstituovali charakter nepřátel současného řádu a manipulovali s veřejným míněním.

Od dob antického Říma se toho samozřejmě ve způsobu pořádání veřejných událostí změnilo mnoho, ale jádro těchto akcí zůstalo víceméně totožné. I v současné společnosti představují takové události více či méně spektakulární platformu, která slouží k ceremoniálnímu potvrzení a vyjednávání klíčových hodnot pro společnost, reprodukci sakralizované hodnotové struktury (*nomu*) společnosti (Berger 1990 [1967]: 3, 22) a k vznášení politických požadavků.

¹ Kontakt: Katedra politiky a mezinárodních vztahů, Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni, Poděbradova 2842/1, Plzeň; e-mail: petrkrchal@centrum.cz (Petr Krčál); vnaxera@kap.zcu.cz (Vladimír Naxera).

Veřejné události jsou zároveň jedním z médií pro konstrukci historických narativ, která organizují minulost společnosti takovým způsobem, aby podepřela současnou hierarchii hodnot a hierarchii osob, které tyto pozice brání. Srozumitelně uspořádaná minulost posiluje důvěru lidí v přítomnost² tím, že dokládá historickou kontinuitu hodnot, ke kterým se daný režim hlásí (Keller 2003: 76). Na veřejné akce tak můžeme pohlížet jako na divadelní představení, která pořádají politické elity pro ty, kterým vládnou.

V rutinním životě společnosti a jejích členů je vždy přítomen určitý dramatický prvek. Jedinec se neustále prezentuje okolí v řadě rolí, které jsou odvislé od charakteru scény, na které právě vystupuje. Dobře hmatatelné je to zejména v případě politických svátků, které bývají doprovázeny veřejnými oslavami za přítomnosti politických představitelů. Státní svátek je v podstatě politickým karnevalem, v němž jsou silně přítomny dramatické prvky (Keller 2003: 80). Na jednotlivé události a děje ve svém okolí tedy můžeme nahlížet jako na dobře připravená dramaturgická představení a na chování lidí v našem okolí jako na výkony herců. V následujícím textu se pokusíme z dramaturgické perspektivy Ervinga Goffmana analyzovat dva vybrané veřejné spektakly, které se udály v uplynulém roce na Slovensku: oslavy Slovenského národního povstání v Banské Bystrici dne 28. 8. 2010 a slavnostní odhalení sochy sv. Cyrila a Metoděje v Komárnu dne 4. 7. 2010.

Tento přístup jsme zvolili, jelikož je v českém a slovenském politickovědním diskurzu využíván velmi zřídka, podobně jako jsou velmi zřídka předmětem analytického zájmu i samotné veřejné události. Rozhodně však není možné říci, že by byly veřejné události stranou zájmu ze strany klasické i postmoderní sociální teorie v linii od Durkheima (2002 [1912]) a jeho poukazu na úlohu kolektivního rituálu společných slavností při symbolickém potvrzování „kolektivního vědomí“ společnosti a při produkci silného afektu stimulujícího sociální kohezi a solidaritu, přes Sahlinsovo nahlížení na kolektivní rituály jako na možnost produkce posvátna a zároveň nevyhnutnou podmínku pro reprodukci kosmického řádu (Bell 1997:114) až po Handelman (2004), který nahlíží na veřejné události jako na veřejná představení, jejichž organizační logika má za účel „relativně koherentním způsobem nasměrovat zúčastněné k specifické verzi sociálního řádu“ (Handelman 2004: 4).

Člověk ve většině situací prezentuje sebe a svoji činnost svému okolí a přitom se snaží kontrolovat dojem, jaký si o něm jeho okolí vytvoří. Jsme toho názoru, že tento dramaturgický aparát je vhodným nástrojem pro analýzu veřejných událostí. Lze totiž předpokládat, že politici

² A tedy v legitimitu stávajícího uspořádání.

představitelé prezentující se na těchto akcích budou o řízené vytváření názoru (na sebe, politickou stranu, byrokratický aparát či legitimitu celého systému) stát především.

V současné společnosti převládá nedůvěra k tvrzení, že společnými silami dosáhneme jako společnost určitých cílů (Bauman 2004: 176, 177). Toto tvrzení se veřejné události snaží vyvrátit (například Slovenským národním povstáním dosáhla slovenská společnost svrhnutí tyranie, postavila se na stranu vítězů druhé světové války, a oslavy této události tak slouží jako vyvrácení tohoto tvrzení). Domníváme se, že veřejné události jsou jedním z faktorů, které přispívají k udržování obrazu státu, který je předkládán vládnoucími elitami. Tyto události slouží k udržování aktuální podoby společnosti a k oslavování či uctívání této podoby. Důležitost veřejných událostí spočívá i v tom, že „kolektivní a mentální život jednotlivce je utvářen představami“ (Durkheim 1998: 17), a státem pořádané veřejné akce tedy mohou sloužit jako nositel těchto představ a zprostředkovávat je jejich účastníkům. Dále mají funkci utvrzování esenciálních společenských hodnot a potvrzení participujících elit jako osob, které mají morální autoritu ke vznášení morálních požadavků či k (re)produkci sociálně signifikantních kategorií. Jsme zastánci názoru, že pro držitele moci představují veřejné události příležitost, jak demonstrovat, či přesněji „odehrát“ legitimitu a nutnost jejich pozic. Vždyť sváteční ceremonie, přehlídky, ohňostroje a projevy elit jsou cíleny na co nejširší vrstvy populace. Tímto způsobem dochází k mystifikaci diváků, kteří mohou nabýt dojmu, že elity slouží pouze k udržení řádu, který byl zvolen a symbolicky stvrzen lidem. Tedy že elity jednájí pouze v zájmu lidu a nesledují vlastní partikulární zájmy. Každá moc je mocí, až když dokáže elity navodit právě takovouto mystifikaci (Keller 2003: 82). Veřejné události jsou, dle našeho názoru, jedním z klíčových nástrojů konstrukce tohoto závoje nevědomosti. Jelikož veřejné události napomáhají udržení moci a legitimacy vládnoucí třídy, tak můžeme tvrdit, že mohou být například ztělesněním základní touhy člověka, kterou je dosažení moci (Hobbes 1941 [1651]: 137).

Cílem tohoto textu je poukázat (na základě analýzy dvou výše zmíněných příkladů) na důležitost veřejných událostí při konstituci, udržování a posilování aktuálního sociálně-politického nastavení společnosti. Dále chceme demonstrovat vhodnost tohoto přístupu při analýze veřejných událostí, tedy v oblasti zájmu politické vědy.

Při zpracování analýzy vycházíme především z dat získaných zúčastněným pozorováním na obou zkoumaných akcích, z projevů politických činitelů při těchto příležitostech a z polostrukturovaných a nestrukturovaných rozhovorů s návštěvníky obou veřejných událostí, které jsme vedli s cca dvaceti účastníky těchto akcí.

Veřejné akce jako divadelní představení – metodologický aparát Ervinga Goffmana

V této části ve stručnosti představíme metodologický aparát Ervinga Goffmana, který využíváme pro analýzu událostí. Při pohledu na fungování společnosti a života v ní používá Goffman tři metafory. Nahlíží na sociální život jako na drama, rituál a hru (Branaman 1997: 64). Při herní metafoře nahlíží na společenské vztahy a statusy jako na soubor faktů, které jsou objektem hry členů společnosti. Díky tomu, že někteří členové berou hru vážně a někteří ne, umožňuje tento pohled rozlišit aktivity jedinců na vážné a nevážné (Goffman 1997: 131). Je zde důležitá společenská stratifikace, aby došlo k zajištění potenciálních zisků (zvýšení sociálního statusu) pro ty, kteří tuto hru hrají (Branaman 1997: 71). Při použití metafory rituálu tvrdí, že společenské vnímání jednotlivce je odvislé od charakteru společnosti, a není tedy produktem svobodné vůle. Úkolem jednotlivce je tedy chovat se v souladu s tím, jak ho definuje společnost. Společensky praktikované rituály pak slouží k obraně a udržování sociální hierarchie (Branaman 1997: 68-70).

Pro náš text je nejdůležitější třetí metafora, to jest metafora dramatická. Goffman nahlíží na (nejen veřejně) události jako na divadelní představení, přičemž odvozuje dramaturgické principy i terminologii. Jednotlivec dle Goffmana (1999: 7) v obvyklých situacích prezentuje sám sebe a svoji činnost před ostatními, snaží se řídit a kontrolovat dojem, který si o něm ostatní lidé vytvářejí, často volí pro svoji prezentaci prostředí, kulisy atd. Takovýmto divadlem jsou také veřejné akce, často konané v dny politických svátků. Tyto akce, jež ve většině případů podléhají podobné režii, jsou velkým sociálním dramatem, ve kterém jsou symbolicky řešeny společenské problémy (Keller 2003: 78).

Při použití metafory divadla můžeme aktéry těchto událostí rozdělit na herce a publikum (Goffman 1966: 155). Zatímco můžeme předpokládat, že „život nám předkládá realitu“ (Goffman 1999: 7), na jevišti je předváděna fikce. Herec převlečený za nějakou postavu se na jevišti představuje dalším hercům. Třetí stranou této interakce je publikum. Pokud by tato strana chyběla, představení by se stalo „skutečností“ (Goffman 1999: 25).

Prostory, kde se akce odehrává, pak rozčleňujeme na pódium a zákulisí. Prostor veřejné události rozděluje Goffman na dva regiony, a sice *front* a *back*³ (Goffman 1997: 98), přičemž region definuje jako „místo do určitého stupně ohraničené bariérami vnímání“ (Goffman 1999: 108).

Přední region je místem, ze kterého probíhá interakce směrem k obecnstvu a kde je prezentován výkon aktérů. Účinkující v předním regionu se chovají formálně a adekvátně ke

³ Termín *front* dále v textu nahradíme termínem „přední region“ a termín *back* pojmem „zadní region“.

vztahu k jejich roli v tomto regionu (Goffman 1999: 108, 126, 230) a jejich výkon má evokovat dojem, že jejich činnost v tomto regionu zachovává a splňuje určité normy (Goffman 1999: 109). Představení, které se zde odehrává, má podle Goffmana jedno ohnisko vizuální pozornosti, je vázáno na ohraničený přední region a často se k němu pojí i časové meze (Goffman 1999: 108). Aktéry, kteří vystupují v tomto regionu, můžeme rozčlenit na „solisty“ a „týmové hráče“. Při veřejných událostech, které analyzujeme, jsou aktéři téměř vždy členy týmu. Z hlediska týmové spolupráce je klíčové, aby všichni členové týmu byli dramaturgicky ukázněni a dodržovali kázeň při prezentacích svých rolí. Mezi hlavní atributy členů týmu patří týmová loajalita, kázeň a obezřetnost (Goffman: 1999: 209, 221). Při týmové spolupráci aktérů je také důležité, aby členové týmu nevypustili destruktivní informace o předkládané definici situace⁴ (Goffman 1999: 140). Účinkující v předním regionu předkládají publiku informace skrze řeč a nonverbální gestikulaci (Goffman 1966: 13), a tím se snaží navodit pro ně příznivou definici situace. Při dodržování divadelní terminologie můžeme přední region označit za jeviště.

Zadní region naopak slouží k tomu, aby se aktéři připravili na výkon, který budou podávat v regionu předním. Jsou zde tedy připravovány prostředky k odehrání plánovaného představení (Goffman 1999: 230; Goffman 1997: 97). V tomto regionu převládá neformální a uvolněné chování aktérů a dojem, který se snaží aktéři navodit svým výstupem⁵ v předním regionu, je zde vědomě popírán jako skutečnost (Goffman 1999: 113, 126). V tomto regionu mohou účinkující odkládat svoji masku, pod kterou vystupují při definování situace v regionu předním. Zadní region také slouží ke skladování kulis a vybavení, které je používáno při vystoupení aktérů. Dění v těchto prostorech a jejich vybavenost by měla zůstat skryta očím publika. Použijeme-li divadelní terminologii, můžeme pak zadní region označit za šatnu nebo zákulisí.

Zadní a přední region by měly být vzájemně odděleny nějakou optickou překážkou nebo spojovací chodbou (Goffman 1999: 114). Na aktérech, kteří procházejí touto spojnici na přední region, je vidět změna jejich osobní fasády a jakési ztvárnění jejich výrazu. Pokud si vypůjčíme terminologii Charlese Millse, tak zde dochází k modifikaci rolí a k přecházení z jedné role do role jiné⁶ (Mills 2008 [1959]: 174). Důležitost této spojnice spočívá především v tom, že zde účinkující mění svoji výrazovou fasádu, a současně se jedná o poslední místo, kde mohou vystupovat uvolněně a neformálně. Při opouštění tohoto prostoru směrem k přednímu regionu už musí být

⁴ Jedná se zejména o nezáměrná nonverbální gesta, která mohou narušit průběh vytváření definice situace, popřípadě o vyzrazení interních informací.

⁵ Tedy předkládaná definice situace.

⁶ Změnou role myslíme vystupování mezi svými týmovými kolegy v zadním regionu a vystupování v regionu předním.

výrazová fasáda aktérů a jejich celkové chování v souladu s požadavky chování v předním regionu.

Události při veřejných akcích rozděluje Goffman na události hlavní a vedlejší (Goffman 1966: 43). Hlavní události jsou takové, které slouží k předkládání definice situace účastníkům představení. Tyto události mají z logiky věci přednost před událostmi vedlejšími. Zároveň platí, že předkládané definice situace musí být „v souladu s organizačními principy, které se vztahují k jednotlivým kategoriím událostí“ (Goffman 1974: 10) (pohřeb, svatba, politické vystoupení, práce atd.), které Goffman označuje jako rámce (*frames*). Vedlejší události, které samozřejmě podporují nastolovanou definici situace a řídí se kompatibilním rámcem, slouží například k přilákání diváků, k udržení jejich pozornosti nebo jako vsuvky mezi hlavními událostmi. Začátek hlavních událostí vždy ukončuje trvání událostí podružných (Goffman 1966: 43-44).

Pro nás poslední důležitou dichotomií je Goffmanovo rozdělení osob, které jsou veřejným akcím přítomné. Tyto osoby jsou rozděleny na účinkující a přihlížející. Obě tyto skupiny musí přiměřeně regulovat své chování (Goffman 1966: 155). Účinkující musí zachovávat dramaturgickou ukázněnost a postupovat podle předem daného scénáře. Obecenstvo zase musí kontrolovat své reakce na vystupování aktérů. Každá z těchto skupin může vnímat předkládané představení jinak. Vytvoří si tedy odlišné definice předkládaného představení (Goffman 1966: 19, 20).

Analyzované akce⁷

První analyzovanou akcí byly oslavy 66. výročí Slovenského národního povstání (dále SNP), které se konaly 22. srpna 2010 v Banské Bystrici. Jelikož SNP vypuklo právě v Banské Bystrici, probíhaly zde největší oslavy této události, kterých se zúčastnilo přes 2.500 lidí (Sme.sk 2010c). Oslavy se konaly pod záštitou města Banská Bystrica a muzea SNP. Za realizaci těchto oslav zaplatilo muzeum SNP (jako hlavní organizátor akce) přibližně 20.000 € (Bystricoviny.sk 2010a). Na tyto oslavy byla pozvána široká paleta oficiálních hostů – od nejvyšších státních činitelů SR (například prezident Ivan Gašparovič, předsedkyně vlády Iveta Radičová, místopředsedové parlamentu Robert Fico a Milan Hort a další), přes zahraniční diplomaty až po zástupce podporujících organizací (Bystricoviny.sk 2010b).

Druhou sledovanou akcí bylo odhalení sousoší věrozvěstů Cyrila a Metoděje na nově zbudovaném kruhovém objezdu, který se nachází na dřívější rušné křižovatce ulic na Kossuthově

⁷ Část fotodokumentace, kterou jsme během pozorování pořídili, je zájemcům volně ke stažení na *Dokumentace k článku*.

náměstí. Spory ohledně umístění sochy se v Komárně vedou již několik let. Roku 2003 se nepodařilo Matici slovenské dojednat s vedením města umístění nového sousoší na některém z historických náměstí, proto bylo nakonec osazeno na průčelí místního Domu Matice slovenské. Osazení ovšem proběhlo bez stavebního povolení, a tak proti stavbě začalo být vedeno správní řízení (Sme.sk 2010d).

Před volbami v roce 2010 se dohodl premiér Robert Fico s Maticí slovenskou na přemístění sousoší na nový frekventovaný kruhový objezd (místní sdružení Matice bylo ovšem proti). Sochu, proti které protestovala část veřejnosti⁸ a která je podle primátora Komárna Tibora Bastrnáka opět osazena bez stavebního povolení (Sme.sk 2010a; Sme.sk 2010d), označil Fico za „dar občanům města“ (Sme.sk 2010b). Socha byla na nové místo přemístěna v pátek 2. července a slavnostně odhalena v neděli 4. července za přítomnosti premiéra Roberta Fica (krátce před koncem funkčního období), významných politiků Ficovy strany SMER a dalších VIP hostů. Celou zhruba hodinu trvající akci organizovala Úřadem vlády nasmlouvaná soukromá firma.

Výše charakterizované akce jsme pro naši analýzu vybrali z několika důvodů. Na obou akcích byly přítomny slovenské politické elity. Obě události byly traktovány svými účastníky jako oslavy Slovenské republiky či slovenského národa. První analyzovaná akce oslavovala Slovenské národní povstání, které prezident Gašparovič na těchto oslavách označil za jednu z událostí, jež konstituovaly současnou podobu Slovenské republiky, a za pramen národního a politického uvědomění sebevědomí Slováků (Prezident.sk 2010)⁹. Při druhé analyzované události bylo slavnostně odhaleno sousoší sv. Cyrila a Metoděje. I při této události byla řečníky vyzdvihována důležitost těchto věrozvěstů pro současnou podobu Slovenské republiky a národa. Spojitost povstání i sv. Cyrila a Metoděje pro slovenskou státnost ve svém názoru potvrzovala také většina návštěvníků akcí, se kterými jsme vedli rozhovory.

Pro analýzu jsme zvolili tyto akce také kvůli časovému hledisku. Obě akce se konaly v odstupech dvou měsíců. Nedochovalo zde tedy k nějakému zkreslení díky změně trendů v prezentaci elit v tomto kulturním kontextu¹⁰ a uspořádávání veřejných událostí. Jelikož se jedná o akce, které proběhly mezi červencem a srpnem 2010, analýza zachycuje spektrum variací v prezentaci elit a pořádání veřejných akcí. Slavnostní odhalení sousoší v Komárně bylo svým charakterem spíše komorní akcí, která trvala zhruba hodinu. Bylo zde přítomno méně diváků než na oslavách SNP a neprobíhal zde tak bohatý program. Oproti oslavám SNP se jednalo o akci,

⁸ Blíže viz Lupták 2010.

⁹ Jedná se o kompletní přepis projevu prezidenta Gašparoviče.

¹⁰ Členové výzkumného týmu sbírali data na slovenských veřejných akcích i v několika předešlých letech.

kteřá byla zorganizována narychlo a *ad hoc* k odhalení zmiňovaného sousoší. Oslavy SNP jsou naopak akcí, jež se uskutečňuje periodicky po mnoho desítek let. Jde o rozsáhlé centrálně organizované oslavy, jichž se pravidelně účastní vrcholné politické elity. Tato akce trvala celý den,¹¹ bylo zde přítomno daleko více diváků a interakce směrem k publiku zde probíhala po celý den a na více místech. Akce v Komárnu tak byla spontánní a organizována *ad hoc* a neměla velké nároky na infrastrukturu. Oproti tomu akce v Banské Bystrici je akcí, která má tradici a je náročnější na zajištění infrastruktury. Narozdíl od akce v Komárnu se ale koná na místě, které je na pořádání takových to akcí zbudováno.

Úmyslně jsme zvolili dvě rozsahově a obsahově odlišné akce, abychom mohli demonstrovat vhodnost Goffmanova aparátu při analýze veřejných událostí. Chceme dokázat, že tento analytický rámec není omezen formou a obsahem analyzovaných událostí. Akci v Komárnu lze volně interpretovat jako souboj maďarských a slovenských soch, kdežto akci v Banské Bystrici můžeme chápat jako potvrzování důležitosti SNP pro současnou podobu slovenského národa. Rámce regulující sledované veřejné události na Slovensku zároveň do značné míry poznamenala zkušenost státních a stranických ceremonií z doby Československa, čemuž odpovídalo chování i věkové složení účinkujících a diváků. Díky tomu, že obě akce byly velikostně rozdílné, jsme mohli při využití Goffmanova teoretického rámce rozlišit různé nuance v attributech těchto akcí (viz dále v textu).

Analýza oslav 66. výročí Slovenského národního povstání v Banské Bystrici

Pokud chápeme veřejná představení elit jako divadlo, jejich základním článkem je fasáda. Ta představuje části představení, které obecným a ustáleným způsobem slouží k výkladu předkládané situace pro ty, jimž je představení určeno a kteří ho sledují (Goffman 1999: 29). Při oslavách 66. výročí SNP tedy můžeme za fasádu označit zvolené místo konání před památníkem a muzeem Slovenského národního povstání a datum konání slavností. Vzhledem k povaze oslav bylo zvolení místa a data konání logickým krokem. Fasáda je tvořena scénou¹², která je statická (například podium, řečnický pult, vyvýšené místo). Fasádu dále tvoří osobní fasáda účinkujících (jejich výrazové vybavení), která je oproti scéně dynamická¹³ (Goffman 1999: 30). Pro přední region je charakteristické, že právě zde probíhá interakce mezi aktéry představení a publikem a že

¹¹ Samotným oslavám ještě předcházela koncert slovenské filharmonie a slavnostní odhalení nového exponátu do muzea SNP. V podstatě tedy oslavy SNP probíhaly dva dny.

¹² Termín „scéna“ v dalších částech textu nahradíme termínem „přední region“, který používá Goffman častěji, i když oba termíny používá ve stejném významu.

¹³ Protože se váže ke konkrétním účastníkům představení a ne k danému prostoru.

zde převažuje formální vystupování aktérů. Přední region je místem, kde je prezentován výkon aktérů představení (Goffman 1999: 108, 126, 230). Představení, která hrají elity při veřejných událostech, definuje Goffman jako aktivity jedince nebo jedinců, které se odehrávají během určitého období a jsou jim přítomni diváci, které může toto představení určitým způsobem ovlivnit (Goffman 1997: 97).

Při oslavách 66. výročí SNP jsme identifikovali tři přední regiony. Hlavní přední region tvořilo vyvýšené podium zbudované po pravé straně památníku a muzea SNP. Před podiem byla vytvořena místa k sezení pro obecnost. Zde probíhaly všechny proslovy účastníků, všechny kulturní vsuvky a byla zde umístěna obrazovka, na kterou byly přenášeny události odehrávající se v ostatních předních regionech. V souladu s Goffmanovým slovníkem můžeme rozdělit události, které se zde odehrávaly, na události hlavní a vedlejší (Goffman 1966: 43). Mezi hlavní události patřilo například slavnostní pokládání věnců nebo projevy politiků a veteránů SNP. Tyto hlavní části představení byly prokládány podružnými událostmi. Těmi byly například vystoupení sboru Lúčnica nebo populární zpěvačky Kristíny. Tyto vsuvky sloužily mimo jiné k tomu, aby se publikum nemuselo bez přestávky soustředit na ceremoniálně laděné (a tím pádem pro velkou část publika méně divácky atraktivní) projevy, a k přilákání širokého spektra diváků. Tyto vsuvky¹⁴ tedy v podstatě zajišťovaly přísun diváků a udržení jejich pozornosti, soustředěnosti a klidu po dobu projevů. Svým tématickým zaměřením zároveň napomáhaly i k navození a udržení předkládané definice situace. Definice situace usilovala o zdůraznění důležitosti SNP pro konstituci současné podoby slovenského národa a Slovenské republiky a o vyzdvižení národní identity, jelikož ta je představována jako nejlegitimnější hodnota politického života (Anderson 2008: 19). Jelikož se v tomto regionu odehrávala valná většina událostí a byly zde promítány události odehrávající se v ostatních předních regionech, označili jsme tento přední region jako hlavní. Argumentace aktérů, kteří se hrávali svoji roli v tomto regionu, byla zaměřena na takřka kruciólní význam SNP pro poválečné směřování Slovenska a na utvoření stávající podoby slovenského národa. Prezident Gašparovič označil SNP za pomoc spojencům při ukončení kruté války a vyzdvihl důležitost SNP jako události manifestující odmítnutí Třetí říše a „rozpínavého horthyovského režimu“ (Prezident.sk 2010)¹⁵. Z této argumentace, ba i z celkové dramaturgie oslav je patrná dichotomie přítel – nepřítel, která představuje politické rozlišení, z něhož mohou být vyvozovány motivy a jednání elit i jedinců (Schmitt 2007 [1932]: 26). V tomto podání

¹⁴ Oficiální program těchto oslav je ke stažení na Banskabystrica.sk 2010.

¹⁵ Vymezení proti horthyovskému režimu můžeme chápat také jako vymezení se proti „tisovskému Slovenskému státu“, který byl konformní s Třetí říší.

„přítele“ reprezentuje slovenský národ a „nepřítel“ je reprezentován nacistickým režimem. Tím dojde k legitimizaci povstání jako aktu, který vedl ke svržení nacistického režimu. V souvztažnosti do současnosti tedy tímto tvrzením definoval situaci jako potvrzení společenského (národního) odhodlání bojovat proti tyranii a samozřejmě za svobodu. Snažil se tak uspořádat minulost takovým způsobem, aby došlo ke zpětnému podepření současné hierarchie hodnot (Keller 2003: 77), které jsou založeny na spojení s demokratickými narativy. Gašparovič zároveň nastolil srozumitelnou představu „těch druhých“ (srov. Eriksen 2007: 17), kterou lze vztáhnout k (slovenskými politickými elitami) oblíbené „maďarské kartě“¹⁶, když SNP utváří slovenskou identitu kontrastem k „horthyovskému režimu“.

Za druhý přední region posloužily prostory uvnitř památníku SNP. Na toto místo byly v průběhu ceremonie pokládány věnce obětem a účastníkům povstání. Do tohoto prostoru mělo publikum v průběhu ceremonie zakázaný přístup, ale veškeré dění bylo přenášeno na obrazovku v hlavním předním regionu a doprovázeno komentáři moderátora, který se rovněž nacházel v hlavním předním regionu. Z důvodu fyzického vyloučení publika z tohoto regionu a díky přenášení událostí na hlavní přední region jsme tento region označili jako skrytý přední region.

Třetí přední region byl tvořen místem pro sezení, které se nacházelo před podiem v jeho těsné blízkosti. Toto místo bylo určeno pro vystupující politické elity (zde měli svá místa například Ivan Gašparovič a Robert Fico) a pro další důležité hosty. Z tohoto regionu sice neprobíhala žádná interakce směrem k obecnstvu, ale účinkující zde byli v podstatě vystaveni očím návštěvníků oslav a sdělovacím prostředkům. Odtud také přecházeli účastníci představení do hlavního předního regionu. Stejně jako ve skrytém předním regionu byli i zde sedící účinkující natáčeni a promítáni na obrazovku v hlavním předním regionu. Díky tomu, že zde neprobíhala přímá interakce směrem k publiku a účinkující odtud přecházeli do hlavního předního regionu, můžeme tento prostor označit za přestupní hlavní region. Na tomto regionu můžeme nejlépe identifikovat hierarchizační složku veřejných událostí. Tím, že hostující elity seděly v tomto prostoru, který byl oddělen ohrazením a členy ochranky, manifestovaly svoji superioritu nad návštěvníky oslav, a odehrávaly tak v rámci svého představení i širokou akceptaci aktuální sociální hierarchie.

Goffman předpokládá, že představení odehrávající se v určitém regionu má pouze jedno ohnisko vizuální pozornosti (Goffman 1999: 108). V kontrastu s tím nám připadá zajímavá skutečnost, že se při této události vyskytovaly hned tři přední regiony, které měly jedno centrální

¹⁶ „Maďarskou kartou“ máme na mysli politickými elitami často akcentované pnutí mezi slovenskými a maďarskými politickými elitami.

ohnisko vizuální pozornosti, ale publikum se v průběhu ceremonie mohlo zaměřit i na události, které neprobíhaly v tomto centru. Všechny přední regiony byly vzájemně propojeny a vzájemně se prolínaly. K prolínání nedocházelo pouze mezi předními regiony, ale i mezi nimi a regiony zadními a spojnicemi mezi těmito regiony (viz dále v textu). Všechny přední regiony svojí výzdobou usilovaly o zdůraznění předkládané definice situace. Nacházela se zde slavnostně vztyčená vlajka Slovenské republiky, slovenská trikolora a slovenské dvojkrříže.

Ze zvoleného úhlu pohledu je důležité charakterizovat region, který Goffman označuje za region zadní, a tuto charakteristiku vztáhnout k oslavám 66. výročí SNP. Zadní region je místo, které se váže ke konkrétnímu představení. Dojem, který je vyvoláván výkonem aktérů při jejich představeních, je zde vědomě popírán jako realita. V tomto regionu jsou skladovány kulisy a zde účinkující mohou odložit své osobní fasády (Goffman 1999: 113). Osoby, které jsou přítomny na veřejných představeních, rozdělujeme na účinkující a přihlížející (Goffman 1966: 155). Z tohoto pohledu tedy můžeme zadní region definovat jako místo, které má zůstat skryto očím přihlížejících a kde se účinkující připravují na svá představení. Při slavnostech jsme rozlišili čtyři zadní regiony.

První tvořily prostory umístěné za hlavním předním regionem. Tyto prostory sloužily primárně jako *backstage* pro účinkující, kteří se podíleli na kulturních vsuvkách.¹⁷ Od obecnstva byl tento prostor oddělen opticky tím, že byl umístěn za pódiem. Ze stran a zezadu byl tento region vymezen živým a neživým oplocením. Neživé oplocení tvořil přenosný plot. Živé oplocení sestávalo z příslušníků ochranky, nacházejících se za neživým oplocením a v místech, kde bylo technicky špatně proveditelné umístění plotů.

Za druhý zadní region jsme označili prostory nacházející se před památníkem a vedle něj. Před začátkem ceremonie zde byly na zemi umístěny státní vlajky a cedulky s popisky, aby aktéři vystupující ve skrytém předním regionu věděli, kde mají stát a jak se mají před začátkem ceremonie seřadit. Z dramaturgického hlediska nám přišla zajímavá skutečnost, že před samotným seřazováním aktérů ceremonie na toto místo nastoupil dětský sbor ve slavnostních krojích. Jediná funkce tohoto sboru spočívala v tom, že jeho členové drželi v ruce vlajky, které byly původně umístěny na zemi. To samozřejmě dodalo slavnostní nádech přípravě ceremonie a utvrzovalo předkládanou definici situace. Tento zadní region měl časově velmi omezené trvání, jelikož se zde po ukončení ceremonie pokládání věnců již účastníci představení nezdržovali, a tak z pohledu přední/zadní region přestal existovat.

¹⁷ Například pro sbor Lúčnica, zpěvačku Kristínu nebo pěvecký soubor Nádej.

Jako třetí zadní region můžeme chápat prostory před vstupem do památníku a muzea SNP. Tento region se nacházel mimo zorné pole diváků usazených na jim vyhrazených místech. Zde čekali vojáci čestné stráže před tím, než byli povoláni k provádění jim svěřených ceremoniálních úkolů. Chování vojáků čestné stráže nejlépe dokázalo Goffmanovo tvrzení, že v předním regionu převažuje formální vystupování a v regionu zadním naopak vystupování formální a uvolněné (Goffman 1999: 126). Vojáci se zde spolu bavili, měli neupravené uniformy, odložené pušky, díky čemuž zde převažovalo uvolněné chování.¹⁸ Jakmile ale zazněl rozkaz, že se mají připravit, během okamžiku stáli seřazeni v pochodovém útvaru a změnila se i jejich výrazová osobní fasáda. Tento region měl rovněž časově velmi omezené trvání. Jako zadní region v podstatě sloužil pouze do chvíle, kdy čekající vojáci začali plnit své funkce v představení. Ve chvíli, kdy vojáci tento prostor opustili, přestal tento region z pohledu přední/zadní region také existovat.

Jako poslední zadní region můžeme označit prostory před pódiem, které sloužily jako místa pro sezení pro politické elity a další důležité hosty oslav. Do tohoto prostoru byly přichodící elity usazeny ihned po svém příjezdu a odtud se pak dále přesouvaly na pódium, když došla řada na jejich vystoupení. U tohoto regionu je zajímavá skutečnost, že splňuje kritéria zadního i předního regionu. Protože zde byli účastníci představení usazeni a vycházeli odtud na podium, můžeme tento region chápat jako zadní region, kde se na své vystoupení účinkující připravovali. Díky skutečnosti, že zde sedící byli v zorném poli publika a médií, a kvůli faktu, že byli natáčeni médií a jejich záběry byly promítány na obrazovku na hlavním předním regionu, můžeme tento region charakterizovat i jako region přední. Sedící politické elity svorně podporovaly nastolovanou definici situace a povzbuzovaly či zpochybňovaly řečníky zachováváním vážného a zaujatého výrazu v prvním a pečlivě hranými projevy nespokojenosti výrazem v druhém případě a samozřejmým potleskem v případě ukončení projevu či jiného bodu programu zasluhujícího si vyzdvižení.

Dalším prostorem, který naplňoval charakteristiky předního i zadního regionu, byly prostory vedle památníku. Jako zadní region sloužil tento prostor před začátkem ceremonie pro čestnou stráž. Jakmile ceremonie začala, tento region se přetransformoval ve skrytý přední region (viz výše v textu). Goffman tvrdí, že pro dramaturgii představení je důležité striktní rozdělení prostoru na přední a zadní region (1997: 98). Oproti tomuto striktnímu rozčlenění regionů nám přišla zajímavá skutečnost, že při této události se regiony prolínaly, splývaly spolu a přecházely z regionů zadních do regionů předních.

¹⁸ Vojáci se zde například bavili o tom, jak se teší, až tato „šaškárna“ skončí, a probírali plány na víkend.

Prostory mezi předním a zadním regionem označuje Goffman za spojnicí mezi nimi (1999: 114). Právě tady probíhá transformace účastníků představení. Uvolněnost zde nahrazuje formalita. Jakmile aktér opustí tento prostor, musí se soustředit na svůj výkon, který bude podávat před publikem. Od této chvíle musí působit věrohodně, aby jím podávaná definice situace působila věrohodně (Goffman 1997: 105). Právě v tomto místě tedy dochází k modifikaci rolí a k přecházení z jedné role do role jiné (Mills 2008 [1959]: 174). Při oslavách 66. výročí SNP jsme rozlišili čtyři spojnice mezi předním/zadním regionem.

První spojnici byla cesta mezi parkovištěm, na které přijížděli účinkující představení, a výše charakterizovaným místem pro sezení VIP hostů události. Místo, kde byly usazeny hostující elity, sloužilo i jako druhá spojnice mezi regiony. Odtud přecházeli účastníci představení do hlavního předního regionu. Místo pro sezení VIP hostů tedy v průběhu oslav sloužilo současně jako přední i zadní region, zároveň jako spojnice mezi předními a zadními regiony.

Třetí spojnici tvořil výše popsaný prostor, ve kterém byly umístěny vlajky a cedulky s popisy. Odtud vycházeli účastníci ceremoniálního pokládání věnců do skrytého předního regionu. Poslední spojovací koridor tvořil přechod od *backstage* za hlavním předním regionem k podiu.

K přilákání co největšího počtu diváků na tuto akci dobře sloužila expozice armády SR. Tato expozice byla umístěna za hlavním předním regionem a byla doplněna o stánky s různým sortimentem zboží¹⁹. Události, které se zde odehrávaly, můžeme ve vztahu k oslavám SNP označit za podružné. Myslíme si, že i přes to, že se jednalo o podružnou událost, měla signifikantní význam pro průběh oslav, jelikož zajišťovala velký přísun diváků a zároveň svým charakterem utvrzovala předkládanou definici situace. Tuto sekci oslav tedy můžeme označit za jakýsi „podpurný region“, který není v centru vizuální pozornosti (z pohledu diváka pozorujícího hlavní přední region), ale svojí funkcí napomáhá hlavnímu přednímu regionu k plnění jeho funkce.

Z hlediska strukturace přihlížejících se zde nevyskytovaly takové nuance jako u následující akce (viz dále v textu). Publikum lze strukturovat do dvou hlavních skupin. První skupinu tvořili veteráni SNP a s nimi spřízněné osoby. Těmi máme na mysli jejich rodinné příslušníky, přátele a kolegy veterány. Je logické, že tato skupina publika byla zastoupena poměrně hojně, jelikož se jednalo o akci, kterou si mohli definovat tak, že byla uskutečněna na jejich počest. Druhou skupinu tvořili ostatní účastníci oslav, kteří neměli takovou motivaci k tomu, aby se oslav účastnili jako členové první skupiny. V protikladu s druhou analyzovanou událostí se zde nevyskytovala

¹⁹ Od knih, přes tradiční slovenské pochutiny (například žinčica) až po klasické stánky s pivem a klobásou.

žádná skupina diváků, která by usilovala o narušení průběhu oslav a kterou bychom tedy mohli označit za disruptivní. Jediný potenciálně disruptivní prvek tvořili lokální neonacisté, kteří se zde procházeli. Jejich účast na oslavách SNP by se dala vyložit jako provokace. Ale nikdo z nich se nepokusil jakkoli narušit průběh oslav.

Pro snazší orientaci uvedeme tabulku s výčtem předních a zadních regionů na této akci.

Tabulka č. 1. Přední a zadní regiony na akci v Banské Bystrici.

Přední regiony	<ul style="list-style-type: none">- Hlavní přední region- Skrytý přední region- Přestupní přední region
Zadní regiony	<ul style="list-style-type: none">- <i>Backstage</i> za hlavním předním regionem- Prostory před a vedle památníku SNP- Prostory pro příslušníky čestné stráže- Sezení pro VIP hosty

Analýza průběhu odhalení sousoší sv. Cyrila a Metoděje v Komárně

Druhá sledovaná akce byla svým rozsahem i účastí skromnější než oslavy SNP. Také díky tomu jsou v tomto případě jednotlivé regiony dobře vymezené.

Fasádu této akce představuje kruhový objezd ve městě Komárno, na kterém byla odhalena socha sv. Cyrila a Metoděje, a přilehlé prostory, tedy především samotná silnice (doprava byla z celého prostoru odkloněna), chodník a okolní travnaté plochy. Zde je tedy patrný rozdíl v infrastruktuře mezi analyzovanými akcemi. Jediným požadavkem na realizaci této akce bylo odklonění dopravy z objezdu. I když byla legalita samotné akce nejistá, tento požadavek splnila slovenská policie, v době konání akce ještě stále pod gescí ministra vnitra za Ficovu stranu SMER-SD Kaliňáka. Dá se vyvozovat, že akce byla původně plánována jako slavnostní potvrzení vítězství Fica ve volbách a s motivem navázání na komárenskou tradici střídavého stavění soch Slováky a Maďary, avšak vzhledem k volebním výsledkům byl tento její rozměr poněkud oslaben. Tomu nasvědčuje i přítomnost prezidentské stráže, desítek novinářů a objemná, velice rychle zajištěná (a po skončení velice rychle odstraněná) fyzická i lidská (hojný počet uniformovaných i neuniformovaných policistů, organizované skupiny diváků s vlajkami) infrastruktura akce.

V rámci takto vymezené scény byl snadno identifikovatelný přední region – vyvýšené kryté podium zbudované uprostřed kruhového objezdu. Na tomto podiu probíhaly veškeré důležité prezentace, tedy představení ve smyslu výkonu aktérů (Goffman 1999: 108, 126, 230), a byla na něj soustředěna pozornost publika. V tomto případě platí Goffmanova (1999: 108) teze, že celý region má pouze jedno ohnisko vizuální pozornosti.

Podium samotné mělo několik částí. Kromě hlavní kryté části, na které stáli v řadě všichni aktéři (z nichž se někteří střídali u řečnického pultu, další pouhou svojí přítomností pomáhali definovat situaci), měl tento hlavní region dvě důležité části, které byly tvořeny prodlouženým podiem. První z těchto částí vystupovala směrem k publiku a nacházel se na ní řečnický pult (vyzdobený slovenským dvojkřížem), druhá část prodlouženého podia zasahovala do strany směrem k soše sv. Cyrila a Metoděje (která byla umístěna výrazně mimo střed kruhového objezdu).

Výzdoba podia odpovídala definici situace. Tato definice usilovala o zdůraznění důležitosti Cyrila a Metoděje pro současnou podobu Slovenské republiky a o apropriaci tohoto národního mýtu částí politických elit, především však Robertem Ficem (případně by se dala, soudě i podle reakcí publiku na Roberta Fica, tato logika obrátit a mohli bychom motiv Cyrila a Metoděje chápat jako podružný k představení „celebrity“ slovenské politické scény). Celá zadní stěna byla ozdobena nápisy ve staroslověnštině, které tematicky ladily s odhalovanou sochou. Na podiu se dále nacházeli příslušníci prezidentské stráže ve slavnostních uniformách, kteří navozovali ceremoniální a vzhledem k jejich uniformám a staroslověnským znakům i poněkud fantaskní atmosféru.

Aktivity odehrávající se v tomto regionu můžeme rozdělit na hlavní a vedlejší (viz Goffman 1966: 43). V tomto případě se vedlejší aktivity odehrávaly v prostoru krytého podia. Patřila mezi ně především vystoupení dětského lidového souboru. Jedna část představení, kterou můžeme také označit za vedlejší, se odehrávala i u předsunutého řečnického pultu – šlo o přednes Otčenáše ve staroslověnštině. Význam této konkrétní vsuvky byl zvýrazněn tím, že jej hromovým hlasem zazpíval poslanec a bývalý zpěvák Dušan Jarjabek, čímž umocnil surrealistický (přímo kusturicovský) rozměr celé akce. Svým charakterem však tato událost napomáhala předložení definice situace a korelovala s tvrzením, že jazyk (v tomto případě staroslověnština) má schopnost vytvářet představy společnosti, a tím i soudržnost v rámci tohoto společenství (Anderson 2008: 145). Další podružné aktivity se odehrávaly v těsném sousedství předního regionu – v prostoru oddělujícím podium od diváků (viz dále) se nacházel orchestr hradní stráže, který hudbou (včetně státní hymny) doprovázel odhalení sochy a ukončení celé akce. Tyto události měly za úkol přilákat větší počet diváků a byly jimi prokládány hlavní události. Prokládání hlavních událostí sloužilo k tomu, aby se publikum nemuselo po celou dobu ceremonie soustředit na projevy. Díky těmto vsuvkám byla tedy zajištěna větší pozornost publiku v průběhu hlavních událostí. Svým charakterem (například poslanec zpívající píseň) zároveň vedlejší události napomáhaly k udržení předkládané definice situace, tedy k navození pocitu, že osoby Cyrila

a Metoděje mají kruciální význam pro současnou podobu slovenské společnosti a že neměší význam má samozřejmě Robert Fico.

Hlavní aktivity se odehrávaly na obou výše zmíněných „předsunutých“ částech předního regionu. U řečnického pultu se střídali aktéři (např. moderátor akce herec Juraj Sarvaš, tehdejší předseda vlády Robert Fico, předseda Matice slovenské Jozef Markuš, předseda trnavského kraje Milan Belica, výše zmíněný poslanec Dušan Jarjabek a další) s proslovy orientovanými především na historii Slovenska a na význam sv. Cyrila a Metoděje pro tuto historii. Robert Fico označil odhalení sochy za „zákonité a historicky spravedlivé“ (Sme.sk 2010a). Tím se vymezil vůči obstrukcím, které předcházely umístění tohoto sousoší. Ústřední aktivitou pak bylo odhalení sochy sv. Cyrila a Metoděje v závěru akce. Ta byla ovázána stuhou v barvách trikolory, kterou odvázal Robert Fico za asistence Milana Belici.

Přední region byl od publika oddělen dvěma kruhy. Vnitřní kruh, kopírující silnici kolem střední vyvýšené části kruhového objezdu, byl ohrazen červeným provazem na ozdobných stojanech. Byl hlídán příslušníky vládní ochranky. Uniformovaní policisté se v tomto vnitřním kruhu nevyskytovali. V tomto okruhu se přímo před podiem nacházel také vojenský orchestr. Vnější kruh (resp. nepravidelný mnohoúhelník) pak kopíroval volně silnici kruhového objezdu včetně částí přilehlých chodníků a travnatých ploch. Byl ohrazen policejní páskou a byl střežen uniformovanými policisty a členy soukromé bezpečnostní agentury, kterou zajistila pořadatelská firma. Z předního regionu byli tedy vyloučeni všichni přihlízející a tento region byl od nich (byť ne vizuálně) důsledně oddělen. Z hlediska týmové spolupráce, jež probíhala mezi aktéry představení, byla patrná snaha celého týmu o co nejlepší vyznění předkládané situace. Týmová spolupráce v tomto regionu byla nejmarkantnější v tom, že všichni mluvčí kladli důraz na důležitost osob sv. Cyrila a Metoděje pro Slovensko, dále v kladení důrazu na slovo národ a v neposlední řadě ve zjevné podpoře všech členů týmu²⁰ každému řečníkovi tím, že uznale pokyvovali hlavami a disciplinovaně tleskali.

Vedle předního regionu byly poměrně snadno vymezitelné tři zadní regiony (viz Goffman 1999: 113). Dva z nich se nacházely v těsné blízkosti předního regionu, třetí byl umístěn stranou a představoval hlavní technické zázemí.

Oba výše zmíněné zadní regiony se nacházely ve vnitřním kruhu kolem předního regionu, který byl hlídán členy vládní ochranky. První z nich byl tvořen krytým stanem pro VIP hosty (včetně významných politiků Ficovy strany) a stolem s cateringem, který stál vedle stanu. Tento zadní region, jehož členové po dobu trvání slavnostní akce nijak nezasahovali do programu

²⁰ Tedy elity, které byly přítomny na pódiu.

(pouze občasným potleskem a vyjadřováním souhlasu s řečníky, čímž pomáhali definovat situaci), byl umístěn před podiem. Tedy v dohledu většiny publika, od kterého byl oddělen dvěma střeženými liniemi. Do tohoto regionu odešla po skončení akce část aktérů z předního regionu.

Druhý vedlejší region se nalézal za vyvýšeným podiem a byl tvořen krytým stanem se členy ochranky Roberta Fica. U tohoto regionu byla také přistavena Ficova vládní limuzína (která tady byla ihned za podiem v prostoru vnitřního hlídaného kruhu). Celý region byl používán jako místo, přes které elity vystupovaly na podium. Do tohoto regionu po skončení akce odešel Robert Fico. Svým umístěním za podiem byl region skryt zrakům naprosté většiny publika, které se soustředilo na druhé straně podia (i když výrazně menšinová část publika akci přihlížela i z této strany).

Třetí zadní region představuje hlavní zázemí, které bylo umístěno stranou od podia. Šlo o zázemí technického charakteru (například odtud vedly k podiu kabely s elektřinou). Do tohoto prostoru se po ukončení akce také odebrali někteří aktéři a byly sem odnášeny části podia. Někteří ze členů publika sem také odnesli po skončení akce vlajky (viz dále).

Během akce byla jasně rozlišitelná minimálně jedna spojnice mezi předním a zadním regionem (viz Goffman 1999: 114). Touto spojnici bylo zahnuté schodiště vedoucí na podium (přední region) od zadního regionu, nacházejícího se přímo za podiem. Při příchodu na podium přes tuto spojnici bylo možné pozorovat výraznou změnu výrazové fasády účinkujících (Goffman 1999: 30; Goffman 1997: 105). I přestože nebyl zadní region zcela oddělen a prostor spojnice byl v dohledu části publika, aktéři procházející touto spojnici nasazovali vážný výraz odpovídající definici situace. Díky takto vizuálně otevřené spojnici a zadnímu regionu nemůžeme hovořit o jasném oddělení předního a tohoto zadního regionu.

Publikum bylo rozloženo kolem vnějšího kruhu ohraničeného policejní páskou a hlídaného policisty. Další policisté (již ve výrazně menším množství) se nacházeli také kolem publika. Publikum nebylo nijak výrazně strukturováno. Přesto jsme našli několik výjimek. Tyto výjimky lze podle jejich charakteru rozdělit na dvě skupiny. První skupinou byla část publika, která svým chováním podtrhovala ráz slavností. Do druhé skupiny naopak patří ty skupiny přihlížejících, které se snažily vyvrátit předkládanou definici situace a prosadit definici vlastní.

Do první skupiny obecnostva jsme zařadili diváky, kteří se nacházeli v přední části před podiem. Odtud vycházel největší potlesk a vyjadřování podpory aktérům na podiu. Zde se také nalézalo několik vztyčených slovenských vlajek, které byly všechny po konci akce odevzdány do technického zázemí (zadní region umístěný stranou), kde se nacházeli také zástupci Matice slovenské. Vzhledem k tomu, že si nikdo neodnášel vlajku domů, lze usuzovat, že projevy

sympatie byly organizovány a byly součástí představení. Tuto část publika, ač byla oddělená od předního regionu stejně jako ostatní prostory vyhrazené pro publikum, můžeme tedy (vzhledem k její úloze při definici situace) s jistými výhradami považovat rovněž za součást tohoto předního regionu. Vlajkonoše a členy této sekce publika tak můžeme označit za součást týmu, který se podílel na výsledné dramaturgické podobě akce. Při použití Goffmanovy terminologie můžeme konstatovat, že tato sekce plnila svojí roli tím, že v průběhu představení vystupovala v jiném světle než aktéři na podiu²¹ (Goffman 1999: 82), čímž se podílela na zdůraznění předkládané situace.

Disruptivní část publika sestávala ze dvou skupin. O těchto skupinách můžeme říci, že nepodlehly mystifikaci,²² o kterou usilovaly politické elity v průběhu jejich představení (viz Keller 2003: 82), a snažily se tedy protestovat proti mystifikování obecnstva. První z nich byla skupina maďarských nacionalistů v publiku stranou od podia (tedy stranou od hlavní části obecnstva). Tito návštěvníci přinesli maďarské vlajky, vlajky Mládežnického hnutí 64 žup (jehož cílem je sjednocení všech Maďarů do jednoho státu) a maďarsko-slovenské transparenty s nápisy typu „Vítáme slovenské turisty v našem městě Komárně“. Tato skupina se také snažila narušit projevy elit pouštěním hudby, skandováním a pískáním. Při každém vyslovení jména Roberta Fica pouštěli do megafonu sirénu, při Ficově projevu ji vůbec nevypínali. Elity na tyto pokusy nijak nereagovaly.²³ V ochranném kruhu před touto skupinou se také nalézalo největší množství policistů včetně psovodů (šlo o jediné psovody na akci). Skupina Maďarů byla od ostatního publika „pocitově“ oddělena policejní páskou, která ovšem zhruba po čtyřech metrech končila a šla snadno obejít. Další Maďaři byli roztroušeni v ostatním publiku, nepokoušeli se ovšem o narušení akce. Tato skupina mohla paradoxně přispět k předkládané definici situace, jelikož národ je definován také pomocí těch, kteří k němu nepatří (Eriksen 2007: 36). Na účastníky

²¹ Tím máme na mysli zejména hranou spontánnost jejich reakcí, která tvořila protiklad k vážnému vystupování elit.

²² V případě konformního publika nepředpokládáme, že jako celek uvěřilo předkládané mystifikaci, ale spíše, že části obecnstva, které této mystifikaci nepodlehly, neměly potřebu se vůči snaze elit vymezovat podobně jako disruptivní části publika.

²³ S výjimkou dvou narážek, kdy moderátor celé akce, v duchu odkazu na úspěchy slovenského fotbalového mužstva na mistrovství světa v Jihoafrické republice, přirovnal trubku Maďarů k vuvuzele, což lze chápat jako pokus o ironizující redefinici jejich odporu na vášnivé povzbuzování, a jejich opakující se skandování přirovnal k zadržlé desce na gramofonu.

události mohli tedy protestující Maďaři působit tak, že začali v kontrastu k nim snáze nebo s větší vervou²⁴ přijímat definici situace předkládanou elitami.

Druhou skupinu, která se snažila narušit předkládanou definici situace, tvořila velká skupina Slováků, kteří se občas (stejně jako Maďaři, nalézající se přesně na druhé straně podia než tato skupina) snažili narušit situaci. Zejména tím, že během potlesku většiny publika provolávali hesla jako „Policejní stát“, nebo tím, že pískali a jinak dávali najevo své antipatie k přítomným celebritám. Tyto antipatie vyjadřovali již během příjezdu premiéra a poté zejména ve chvílích, kdy konformní části publika aplaudovaly přítomným elitám. Tato část se utišila pouze v okamžiku, kdy orchestr hrál státní hymnu.²⁵

Disruptivní část publika můžeme označit za element, který na této akci sehrával vlastní představení. Toto představení bylo cíleno primárně k zástupcům médií a sekundárně k většinovému publiku. Představení, které na této akci sehrávaly elity, bylo stejnou měrou zaměřeno jak na přítomné diváky, tak na zástupce médií. Zde jsme také našli dichotomii přítel – nepřítel, ze které mohou být vyvozovány motivy jednání (Schmitt 2007 [1932]: 26). Tato dichotomie byla tvořena vztahem disruptivní části publika ke zde prezentujícím se elitám a spočívala v rozdílných pohledech na odhalované sousoší. U těchto skupin je dále patrná skutečnost, že předkládaná definice situace se může u různých aktérů lišit v důsledku minulých zkušeností a odlišností sociálních statusů (Keller 2007: 84). Zatímco politické elity definovaly situaci jako oslavy věrozvěstů a reifikaci jejich významu pro podobu současné slovenské společnosti, disruptivní složky publika mohly situaci definovat jako sebepotvrzování politických elit a stávajícího společenského řádu nebo jako útok proti Maďarům (v případě maďarských nacionalistů).

Celá akce se odehrála za účasti velkého množství policistů a členů vládní ochranky a za poměrně velkého zájmu novinářů. Z charakteru akce je patrné rozdělení na MY, VY a ONI. MY tvoří elity, které se prezentují jako strážci hodnot společnosti (Keller 2003: 82). Tuto roli sehrávaly díky tomu, že definovaly situaci tak, že díky současným elitám došlo k historicky spravedlivému umístění a následnému odhalení soch věrozvěstů. VY bylo reprezentováno přítomnými diváky. ONI naopak prezentuje něco, proti čemu se politické elity vymezují, protože

²⁴ Narušení ze strany protestujících umožnilo několik reakcí na straně diváků, kteří si, obvykle před svými rodinami či přáteli, zvláštním způsobem „zaslovákovali“ (srov. Burzová 2010). Tato forma jednání spočívala v tom, že dotčení, vesměs starší muži, se pokusili zahrát dotčené národní citění a rozburcované vášně (ne však příliš hlučně, aby nerušili oslavu), aby se následně mohli nechat přáteli či rodinou uklidnit.

²⁵ Krátké video, které kromě samotného odhalení sochy zachycuje také skandování příznivců i odpůrců Roberta Fica, naleznete např. na Sme.sk 2010a.

se jedná o jakési nečisté síly (Keller 2003: 82). Tato skupina zde byla reprezentována disruptivními složkami publika. Je však zřejmé, že ve vztahu k samotné veřejné události a k její mediální prezentaci fungovaly všechny tři skupiny symbioticky.

Pro snazší orientaci uvedeme tabulku s výčtem regionů na této akci.

Tabulka č. 2. Přední a zadní regiony na akci v Komárně.

Přední region	- Hlavní přední region
Zadní regiony	- Stan pro VIP hosty & catering - Prostory pro ochranku R. Fica - Technické zázemí

Závěr

Srovnáme-li předložené analýzy jednotlivých akcí, vyplývá několik skutečností, které se pokusíme sumarizovat v závěru našeho textu. První skutečností je fakt, že při oslavách SNP jsme identifikovali větší množství předních/zadních regionů a spojnic mezi nimi. Zatímco při odhalování sousoší v Komárně jsme vymezili jeden přední region a tři regiony zadní, při oslavách SNP byly jasně vymezitelné přední regiony tři a čtyři zadní regiony. Pro přehlednost uvedeme tabulku s výčtem regionů na daných akcích.

Tabulka č. 3. Přední a zadní regiony na akcích v Banské Bystrici a v Komárně.

	Banská Bystrica	Komárno
Přední regiony	- Hlavní přední region - Skrytý přední region - Přestupní přední region	- Hlavní přední region
Zadní regiony	- <i>Backstage</i> za hlavním předním regionem - Prostory před a vedle památníku SNP - Prostory pro příslušníky čestné stráže - Sezení pro VIP hosty	- Stan pro VIP hosty & catering - Prostory pro ochranku R. Fica - Technické zázemí

Skutečnost, že jsme v Komárně identifikovali pouze jeden přední region, odpovídá Goffmanovu tvrzení, že představení, které se odehrává v určitém prostoru, má pouze jedno ohnisko vizuální pozornosti (Goffman 1999: 108). V protikladu s tímto tvrzením je naopak existence tří předních regionů při oslavách SNP. Tuto skutečnost přisuzujeme faktu, že centrální oslavy SNP byly pompéznější než akce v Komárně. Dále se zde projevil také časový a prostorový rozsah akce a zpestřování programu oslav SNP. Dalším zajímavým faktem je skutečnost, že při ceremonii v Komárně byly přední/zadní regiony striktně vymezeny a definice se tedy nepřekrývaly. Tento fakt odpovídá Goffmanovu tvrzení, že region je místo ohrazené bariérami vnímání (Goffman 1999: 108). Dále zde byl jasně daný přední region, odkud probíhala interakce směrem k publiku,

a tři zadní regiony, které sloužily k přípravám účastníků na jejich výkon v regionu předním. Tyto regiony fungovaly po celou dobu trvání akce a byly statické. V kontrastu s touto skutečností je fakt, že při oslavách SNP v Banské Bystrici nebyly některé regiony statické a některé v průběhu oslav zanikly. Nejlepší ukázkou regionu, který zanikl v průběhu ceremonie, je zadní region, který se lokalizoval před muzeopamátkem SNP. Tento region zanikl ve chvíli, kdy započala ceremonie pokládání věnců k památníku. Regionem, který zanikl v průběhu oslav, byl i zadní region, který sloužil jako zákulisí pro vojáky čestné stráže.

Dalším rozdílem oproti akci v Komárně je skutečnost, že některé regiony měly atributy více druhů regionů. Tuto skutečnost lze nejlépe demonstrovat na příkladu sezení pro VIP hosty. Atributy předního regionu nesl tento prostor proto, že zde sedící elity byly vystaveny očím návštěvníků a zaměstnanců médií. Atributy zadního regionu jsme našli ve skutečnosti, že do tohoto prostoru byly elity usazeny po svém příjezdu. Zde tedy čekaly a připravovaly se na své vystoupení v hlavním předním regionu. Tyto prostory nesou i znaky spojnice mezi regiony. A sice proto, že odtud se elity přesouvaly na hlavní přední region. Když obě akce porovnáme, dospějeme tedy k závěru, že akce v Komárně striktně odpovídá Goffmanovu rozdělení na přední/zadní region. Akce v Banské Bystrici naopak, díky výše charakterizovaným faktům, částečně koliduje s tímto rozdělením, zejména z důvodu splývání některých regionů a z důvodu jejich zanikání v průběhu akce. To přičítáme skutečnosti, že akce v Komárně byla menší, co se týče počtu návštěvníků, doby trvání akce, počtu událostí, které zde probíhaly, a počtu předních/zadních regionů. Kvůli tomu, že oslavy SNP byly ve všech zmíněných ohledech masivnější akcí, docházelo zde k prolínání a zanikání určitých regionů.

Na obou dvou pozorovaných akcích byla patrná snaha zdůvodňovat oprávněnost existující hierarchie ve společnosti a rozdělení na ty, kdo vládou, a ty, kterým je vládnuto. Elity uspořádávaly minulost tak, aby tím legitimizovaly současnou hierarchii hodnot, a tím i hierarchii jedinců ve společnosti (Keller 2003: 77, 79). Účelu potvrzení hierarchických rozdílů odpovídala i strukturace prostoru. Dále byli na obou akcích přítomni uniformovaní policisté. Jejich přítomnost můžeme vykládat jako snahu předejít konfliktům při těchto událostech, snahu navodit pocit bezpečí pro zúčastněné a jako upozorňování na přítomnost moci (srov. Tilly 2006: 201). Zde přítomná moc (v podobě policistů, ochranky a kamerových systémů) naplňovala kritéria viditelné, ale velmi těžko ověřitelné panoptické kontroly (srov. Foucault 2000: 282) v tom smyslu, že žádný účastník akce si nemohl být jistý tím, že zrovna není pozorován.

Specifickým případem byla expozice armády SR (viz výše v textu). Tato expozice nenesla atributy předního/zadního regionu, jelikož tato sekce oslav nebyla ve fokusu diváků. Dění zde

nebylo přenášeno na hlavní přední region (na rozdíl od dění na ostatních předních regionech) a ani se zde nepřipravovali účastníci oslav na své výstupy. Přesto se domníváme, že svojí existencí přispěla velkým dílem k průběhu oslav. Její nejdůležitější funkcí bylo přilákání velkého počtu diváků.²⁶ Svým charakterem tato expozice také potvrzovala předkládanou definici oslav SNP jako svátku „vítězných slovenských zbraní“. Tuto expozici tedy můžeme označit za jakýsi podpůrný region²⁷, kde probíhají podružné události (ve vztahu k dění na předních regionech), ale který samotnou svojí existencí přispívá k průběhu oslav.

Zajímavé bylo také sledování přítomnosti elit. I když mezi oběma akcemi došlo k výměně vlády, Robert Fico (i když jako „pouhý“ místopředseda parlamentu) se účastnil i druhé akce. Ačkoliv nebyl v původním programu, na místě požádal o slovo a před publikum předstoupil s projevem, který získal největší ohlas (stejně jako jeho projev v Komárně). V případě Komárna byl tedy Fico „hlavním organizátorem“, v případě Banské Bystrice „hlavní hvězdou“. Z tohoto je patrné, že obě veřejné slavnosti byly do jisté míry strukturovány i jako prostor pro potvrzení statusu Roberta Fica jako popstar slovenské politické scény. V případě Komárna možno dokonce chápat samotnou oslavu jako parazitující na motivu oslavy Roberta Fica, v případě Banské Bytrice se Ficovi daří částečně unést pozornost a přízeň diváků směrem ke své osobě. Oproti Komárnu se na této akci nevyskytoval nikdo, kdo by se snažil veřejně narušit projev Roberta Fica.

V textu jsme se snažili prokázat využitelnost daného teoretického aparátu při analýze veřejných akcí za účasti nejvyšších politiků. Oproti Goffmanovi jsme ve studii rozšířili dramaturgický aparát o jeden typ regionu, který jsme označili jako podpůrný.

Literatura

- Anderson, B. (2008): *Představy společnosti: Úvahy o původu a šíření nacionalismu*, Praha, Karolinum.
- Bauman, Z. (2004): *Individualizovaná společnost*, Praha, Mladá Fronta.
- Bell, C. (1997): *Ritual. Perspectives and Dimensions*, Oxford & New York, Oxford University Press.
- Berger, P. L. (1990 [1967]): *The Sacred Canopy. Elements of a Sociological Theory of Religion*, New York, Anchor Books.
- Branaman, A. (1997): Goffman's Social Theory, in: A. Branaman – C. Lemert: *The Goffman Reader*, Oxford, Blackwell Publishers.
- Burzová, P. (2010): *Slovak Nation, Nationalism and Nationing: Beyond Groupism with Groups*. Disertační práce. Fakulta filosofická ZČU v Plzni, nepublikováno.
- Durkheim, É. (1998): *Sociologie a filosofie: Sociologie a sociální vědy*, Praha, SLON.
- Durkheim, É. (2002 [1912]): *Elementární formy náboženského života. Systém totemismu v Austrálii*, Praha, OIKOYMENH.

²⁶ Stejnou funkci měla i akce v muzeu SNP, kde se po dobu oslav neplatilo vstupné.

²⁷ S termínem podpůrný region Goffman nepracuje. Používá pouze rozdělení přední/zadní region a s existencí takového prostoru nepočítá.

- Eriksen, T. H. (2007): *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*, Praha, Triton.
- Foucault, M. (2000): *Dohlížet a trestat. Kniha o zrodu vězení*, Praha, Dauphin.
- Goffman, E. (1966): *Behavior in Public Places*, New York, The Free Press.
- Goffman, E. (1974): *Frame Analysis: An Essay in the Organization of Experience*, London, Harper and Row.
- Goffman, E. (1997): The Nature of Social Life, in: A. Branaman – C. Lemert: *The Goffman Reader*, Oxford, Blackwell Publishers.
- Goffman, E. (1999): *Všichni brajeme divadlo*, Praha, Ypsilon.
- Handelman, D. (2004): *Nationalism and the Israeli State. Bureaucratic Logic in Public Events*, Oxford & New York, Berg.
- Hobbes, T. (1941 [1651]): *Leviathan neboli o podstatě, zřízení a moci státu církevního a občanského*, Praha, Melantrich.
- Keller, J. (2003): *Nedomyšlená společnost*, 4. vydání, Brno, Doplněk.
- Keller, J. (2007): *Sociologie organizace a byrokracie*, Praha, SLON.
- Lupták, E. (2010): Tvorba Slovenska Maďarskom, alebo ako na seba politické elity cez Dunaj fetišmi mávajú, in: L. Cabada (eds): *Mentální mapy a Evropa*, Plzeň, Aleš Čeněk, s. 155-174.
- Mills, C. W. (2008 [1959]): *Sociologická imaginace*, 2. vydání, Praha, SLON.
- Schmitt, C. (2007 [1932]): *Pojem politična*, Brno, CDK, OIKOYMENH.
- Tilly, Ch. (2006): *Politika kolektivního násilí*, Praha, SLON.

Internetové zdroje

- Banskabystrica.sk (2010): Oslavy 66. výročia Slovenského národného povstania (program), *Banskabystrica.sk*, 24. 08. 2010, on-line text <http://www.banskabystrica.sk/download_file_f.php?id=104454>. [cit. 05. 10. 2010]
- Bystricoviny.sk (2010a): Premiérka pred vystúpením na oslavách SNP uprednostnila gagy, *Bystricoviny.sk*, 29. 08. 2010, on-line text <<http://www.bystricoviny.sk/spravy/premierka-pred-snp-uprednostnila-gagy>>. [cit. 05. 10. 2010]
- Bystricoviny.sk (2010b): Video: Dnes sa konajú centrálné oslavy SNP, *Bystricoviny.sk*, 29. 08. 2010, on-line text <<http://www.bystricoviny.sk/spravy/v-nedelu-oslavime-66-vyrocie-snp>>. [cit. 05. 10. 2010]
- Dokumentace k článku*, ulož.to, on-line zdroj <<http://www.uloz.to/8229986/dokumentace-k-clanku-zip>>. [cit. 05. 10. 2010]
- Prezident.sk (2010): Príhovor prezidenta SR Ivana Gašparoviča pri príležitosti osláv 66. výročia SNP, *Prezident.sk*, on-line text <<http://www.prezident.sk/?prihovor-prezidenta-sr-ivana-gasparovica-pri-prilezitosti-oslav-66-vyrocia-snp-banska-bystrica-298-2010>>. [cit. 13. 10. 2010]
- Sme.sk (2010a): Fica ako premiéra asi naposledy vypískali, *Sme.sk*, 05. 07. 2010, on-line text <<http://www.sme.sk/c/5451596/fica-ako-premier-a-asi-naposledy-vypiskali.html>>. [cit. 05. 10. 2010]
- Sme.sk (2010b): Ficov dar Komárnu stál desaťtisíce, *Sme.sk*, 17. 09. 2010, on-line text <<http://www.sme.sk/c/5551983/ficov-dar-komarnu-stal-desattisice.html>>. [cit. 05. 10. 2010]
- Sme.sk (2010c): Na oslavách SNP rečnili Gašparovič a Fico, Radičová nie, *Sme.sk*, 29. 08. 2010, on-line text <<http://bystrica.sme.sk/c/5525658/na-oslavach-snp-recnili-gasparovic-a-fico-radicova-nie.html>>. [cit. 05. 10. 2010]
- Sme.sk (2010d): Proti soche, ktorú v nedeľu odhalí Fico v Komárne, protestovali, *Sme.sk*, 03. 07. 2010, on-line text <<http://nitra.sme.sk/c/5450198/proti-soche-ktoru-v-nedelu-odhali-fico-v-komarne-protestovali.html>>. [cit. 05. 10. 2010]